

Den svenska rasismens moderna historia och fackens relation till den

Anders Neergaard (anders.neergaard@liu.se)

Institutet för forskning om migration, etnicitet och samhälle

Linköpings universitet

REMESO.org

Vad är rasismer?

- Den koloniala rasismen (Religiös rasism)
Vi har rätt/de har inte själar (de la Casa mot Sepulveda om ursprungsbefolkningen)
- Den vetenskapliga rasismen (Biologisk rasism)
Vi vet rätt / rasbiologin
- Officiellt avskaffades rasismen i och med andra världskrigets slut och genom lagar och konventioner från 1950-talet och framåt
- Kulturrasism, nyrasism
varje kultur är sin egen värld o individer kan bara tillhöra en kultur
rashierarkier kallas i dag *kulturskillnader* (jmf religiös rasism)
Blandningen utgör hotet (arternas mångfald – kulturernas mångfald)
Vi försvarar oss
- Uttrycks ofta genom med religion
Antisemitism, antimuslimsk rasism “islamofobi”
- Uttrycks ibland genom etnicitet/nation
Rasism mot Romer - Antiziganism

Rasism(er), eller snarare rasifieringsprocesser

- är sätt att tänka (kulturellt, ideologiskt, historiskt) och agera (mellan individer, institutionellt, strukturellt) som skapar oföränderliga gränser mellan kollektiv, vilka används för att naturalisera fasta hierarkiska maktförhållanden mellan dem.
- Det finns två centrala logiker: den av uteslutning, vars yttersta form är folkmord, och den av exploatering, vars yttersta form är slaveri.
- Alla aspekter av gränser/egenskaper kan användas för att konstruera dessa rasifieringar, från hudfärg till armbågens form till accent eller klädstil. Betydelsen av dessa tecken skiftar historiskt och är omtvistade. (Yuval-Davis 2024: 780)

Rasismen är strukturell

- Jag tar utgångspunkten i reproduktiv raslig kapitalism
 - de processer genom vilka kapitalismen organiserar och exploaterar produktion och reproduktion (såsom omsorgs- och reproduktivt arbete), genom klassmässiga, rasifierade och könade hierarkier som bidrar till att reproducera ojämlikhet och arbetskraft över tid.
- Den reproduktiva rasliga kapitalismen är global, regional, nationell och lokal, och varierar över tid o plats.
 - Sverige
 - Gränsen
 - Globalt

Två rasistiska logiker vävs samman

- Exploatering – men på underordnade villkor, med lägre lön, sämre arbetsmiljö och/eller mindre makt.
- Exkludering stänger ute från arbete, välfärd, representation, medlemskap eller territorium.
- Logikerna samverkar: den som får stanna bara genom ett visst jobb kan både exploateras och hotas av utestängning.
- **Facklig praktik måste därför bedömas dubbelt: minskar den exploateringen – och flyttar den samtidigt gränsen för vilka som inkluderas?**

Inom Sverige: rasifierad skiktning

- År 2019 var 52 procent av utrikes födda arbetare (LO), jämfört med 34 procent av svenskfödda.
- Fastighets hade 2022 knappt hälften utrikes födda medlemmar och Hotell- och restaurangfacket drygt hälften.
- LO:s historiska strategi har dominerats av inkluderande underordning: rasifierade arbetare blev medlemmar men förblev underordnade.
 - Kollektivavtal kan minska otrygghet – men facklig tystnad om skiktningen lämnar den rasifierade ordningen intakt.

Exploatering genom underordning

- Spänningen: exploatering eller exkludering?
 - Att minska exploatering genom att förstärka exkludering
 - Att öka exploatering genom att minska exkludering
 - Men ökad exkludering möjliggör också ökad exploatering.
- När uppehållsrätten binds till en viss arbetsgivare ökar pressen att acceptera jobb 'till vilket pris som helst' – en form av ofritt arbete.
- I 2022 års LAS-konflikt var den rasifierade arbetsmarknaden osynliggjord, trots att ökad flexibilitet särskilt träffar redan otrygga arbetare.

Exkludering: vem räknas som arbetare?

- Uttrycket 'svenska facket och invandrare' skapade ett vi och ett dem; invandrade osynliggjordes som arbetare och fackliga aktörer.
 - Invandrade istället för invandrare; "andra generationsinvandrare" existerar inte
- I LO:s arbete behandlas rasism ofta som en sidofråga eller som ett fara att stödet för SD ökar, snarare än som en del av arbetslivets och samhällets maktrelationer.
- Motkraften är representation och dagordningsmakt: rasifierade medlemmar måste kunna definiera problemet, inte bara inkluderas i en given ordning.

Globalt: ojämlik handel

- LO, TCO och Saco bejaktar frihandel och en svensk högkompetens- och höglöneekonomi.
- Samtidigt produceras många varor i det globala Syd genom låglönearbete och ofritt arbete
 - Det genererar profit för företag men också en grund för köpkraft bland löntagare, inklusive arbetarklassen i globala Nord.
- Union to Union, fackliga solidaritetsfonder och Byggnads internationella arbete mot överexploatering visar en motriktning.
- Men solidaritet återskapar systemet om den exporterar 'den svenska modellen' utan att utmana ojämlik handel, värdeöverföring och den globala ojämlikheten (color-line DuBois)

Antirasism: perifer eller kärn-verksamhet

- Motkrafter finns: FAI:s organisering, SEKO:s motion till LO-kongressen 2020, fackliga utbildningar mot rasism och SD och kongressombudens vinst om facklig antirasism 2024.
- Transport försökte utesluta aktiva sverigedemokrater; domstolen underkände 2022 denna medlemsregel.
- Fackens betydande roll i 'Vi anger inte' bidrog till att kommun- och regionanställda undantogs i utredningsförslaget 2024.
- För att försvaga reproduktiv raslig kapitalism måste facket förena kampen på arbetsplatsen med rättigheter vid gränsen och organisering i globala leveranskedjor.

Tre fackliga linjer i Tidö-erans migrationspolitik

- LO – arbetsmarknadsskyddande restriktionism: stödjer flera skärpningar för att motverka lönedumpning, exploatering och arbetslivskriminalitet.
- TCO – rättighets- och partsorientering: vill värna arbetskraftsinvandring men stärka migranternas rättigheter; löner ska regleras i kollektivavtal.
- Saco – kompetensorienterad öppenhet: tydligast kritisk till hinder för forskare, doktorander, specialister och annan internationell kompetens.
- Gemensamt – selektiv kritik: centralorganisationerna reagerar främst när reformer påverkar arbetsmarknad, partsmodell, kompetensförsörjning eller etablering – mer sällan mot den restriktiva helheten.

Tidöreformer: konkreta positioner

Reform	LO	TCO	Saco
Lönekrav för arbetstillstånd	Tillstyrkte 80 % av medianlönen; ville samtidigt skärpa arbetsgivarkontrollen.	Avstyrkte lagstadgat lönegolv; kollektivavtal ska styra lönen.	Avstyrkte; såg hot mot kompetensförsörjning och partsmodell.
Behovsprövning och yrkesbegränsningar	Vill styra rekrytering till bristyrken och kunna undanta särskilt utsatta yrken.	Har inte drivit volymbegränsning; prioriterar villkor och rättigheter.	Varnar för hinder för internationell rekrytering, särskilt kvalificerad kompetens.
Spårbyte och möjlighet att stanna	Tillstyrkte att spårbytesregeln avskaffas.	Betonar stärkt arbetsrättsligt skydd framför minskat tillträde.	Skeptiskt till regler som försvårar att stanna efter studier eller annan laglig vistelse.
Asyl, familj och etablering	Accepterar i huvudsak restriktiv grundlinje; fokus på arbete, bostad och utbildning.	Försiktigt kritiskt: osäkra villkor och nya hinder kan försvåra etablering.	Vill bredda etableringsinsatser, bl.a. till anhöriga till studenter och forskare.

- Mulinari, D., & Neergaard, A. (2004). *Den nya svenska arbetarklassen: Rasifierade arbetares kamp inom facket*. Boréa Bokförlag.
- Mulinari, D., & Neergaard, A. (2025). The impossibility of social inclusion: The ethno-racist welfare discourse in Sweden. In F. Perocco (Ed.), *Welfare Racism: The Discursive Dimension* (pp. 131–155). Routledge. [10.4324/9781003606437-5](#)
- Mulinari, P., & Neergaard, A. (2025). Arbete, etnicitet och rasifiering. In L. Björk & B. Furåker (Eds), *Arbetslivet*. Studentlitteratur.
- Mulinari, P., & Neergaard, A. (2026). Racial Capitalism, Swedish Trade Unions, and the Wages of Whiteness. In I. Molina, D. Mulinari, & A. Neergaard (Eds), *Racial Capitalism: In the Shadow of the Swedish Model* (pp. 84–113). Brill. <https://brill.com/display/title/71028>
- Neergaard, A. (2026). The Trade Union Confederation, Neoliberalism and the Emergence of an Ethno-racist Sweden: Is Trade Union Anti-racism Possible? In I. Molina, D. Mulinari, & A. Neergaard (Eds), *Racial Capitalism: In the Shadow of the Swedish Model* (pp. 290–320). Brill. <https://brill.com/display/title/71028>